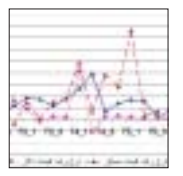
اقتصاد ایران
تغییر سیاست‌های اقتصادی ۱۲

بورس
انتقاد آیت‌الله جوادی آملی از اقتصاد دولتی ۱۳

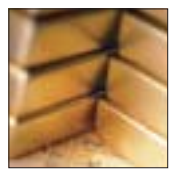
بازار
ارزانی طلا در دبی ۱۴

بازار
گرانی هست؛ گرانی نیست ۱۴

تغییر نحوه ورود ارز به حساب ذخیره ارزی

برداشت دولت از حساب ذخیره ارزی در ۴ ماه اول امسال نسبت به مدت مشابه سال قبل ۳۵۵ درصد رشد کرده است

بهناز صادق‌پور

روال ورود ارز به حساب ذخیره ارزی تغییر کرده است. دیگر مانند سال گذشته ۴ ماه اول سال تمامی درآمد نفت به خزانه نمی‌رود. امسال براساس مصوبه دولت در اواسط بهار، ۱۰ ماه اول سال هر ماه یک دهم کل درآمد منابع نفتی نصیب خزانه است و مابقی به حساب ذخیره ارزی می‌رود. پیش از این ۴ ماه اول سال تمامی درآمد نفت به خزانه می‌رفت و پس از آن حساب ذخیره ارزی از درآمد نفت سهمی داشت. این شیوه باعث می‌شد در سال‌های وفور درآمد نفت، مانند سال قبل، خزانه زودتر از موعد مثلاً در پنج ماه نخست سال به میزان تعیین شده مخارج بودجه سالانه برسد.

همین پر شدن زودتر از موعد هم دلیل برخی بی‌انضباطی‌های مالی بود که در نتیجه آن بیش از سهم تعیین شده بودجه از خزانه خرج می‌شد و ناچار برداشت از حساب ذخیره ارزی تداوم می‌یافت. امسال با تغییر ثبت حاصله، اولاً سهم حساب ذخیره از نفت بهتر تامین می‌شود و ثانیاً به دلیل پر شدن خزانه ظرف ۱۰ ماه احتمالاً امکان پایبندی به ارقام بودجه بیشتر می‌شود. سئوال اینجاست که چرا تاکنون در مورد این حرکت مثبت سخنی به میان نیامده است. ظرف چند ماه گذشته هر وقت سخن از نبود اطلاعات دقیق از وضعیت حساب ذخیره ارزی به میان می‌آمد، برخی از نمایندگان مجلس و حتی دولت استدلال می‌کردند که چون ۴ ماه اول سال پولی به حساب ذخیره نمی‌رود، اتفاق و گزارش جدیدی هم در دست نیست. حال آنکه از اواسط بهار حساب هر ماه بیش از ۲ میلیارد دلار ورودی داشته است. میزان مصرف منابع نفتی امسال بودجه بیش از ۱۴ میلیارد دلار است. بنابراین سهم یک دهمی آن ۱/۴ میلیارد دلار است. بنابراین هر ماه ۱/۴ میلیارد دلار از درآمد نفتی به خزانه می‌رود و بقیه آن راهی حساب ذخیره ارزی می‌شود. طبق ارقام اعلام شده توسط دولت، متوسط درآمد نفت در ماه‌های سپری شده سال جاری حدود ۴ میلیارد دلار بوده است. بنابراین از ماه دوم یا سوم سال، هر ماه ۲/۶ میلیارد دلار به حساب ذخیره ارزی وارد شده است. حال آنکه تاکنون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و دبیر هیات امنای حساب ذخیره ارزی هیچ گزارشی از منابع و مصارف حساب اعلام نکرده‌اند.

■ برداشت ۲۱/۶ میلیارد دلاری بودجه‌ای

طبق بودجه سال ۸۵، مجموع رقم دولتی برداشت از حساب ذخیره ارزی ۱۳/۶ میلیارد دلار است. ۸ میلیارد دلار هم برای بخش خصوصی در نظر گرفته شده است. یعنی تنها براساس مصوبه بودجه باید ۲۱/۶ میلیارد دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت شود. در پایان سال ۸۴، موجودی مانده حساب ذخیره ارزی ۱۰/۶ میلیارد دلار اعلام شد. در سه ماه خرداد، تیر و مرداد - در صورتی که اردیبهشت ارزی به حساب وارد نشده باشد - هم ۷/۸ میلیارد دلار به حساب ذخیره ارزی وارد شده است. یعنی موجودی حساب به طور نسبی ۱۸/۴ میلیارد دلار بوده است که به تدریج از آن برداشت شده است. البته نمی‌توان به این نکته توجه نکرد که به قول بایزید مردوخی دبیر سابق هیات امنای حساب ذخیره ارزی، موجودی حساب هیچ‌گاه معنادار نیست. چرا که همواره ورودی‌هایی برای حساب هست و همزمان ارقام مصوبی برای برداشت وجود دارد.

ظرف ماه‌های سپری شده سال ۸۵، ۲/۵ میلیارد دلار واردات بنزین، تقریباً به طور کامل از حساب برداشت شده است. همچنین ۱۱ میلیارد دلار از منابع حساب هم باید طی ۶ ماه اول به طرح‌های عمرانی اختصاص داده شود. همزمان طرح‌ها و لوایح چندی هم برای برداشت از حساب مطرح هستند. مثلاً لایحه ۳/۴ میلیارد دلاری که ۵۰۰ میلیون دلار آن برای بازسازی خوزستان، ۱/۵ میلیارد دلار برای پرداخت بدهی دولت به سیستم بانکی و ۱/۴ میلیارد دلار برای کمک به پیمانکاران طرح‌های عمرانی پیش بینی شده است. مجلس هم اخیراً یک طرح ۳ میلیارد دلاری برای راه‌سازی مطرح کرده است. در کنار این موارد لایحه متمم حداقل ۲/۸ میلیارد دلاری هم در راه است.

■ سیل طرح‌های برداشت از حساب ذخیره ارزی

وقتی لایحه ۳/۴ میلیارد دلاری برداشت از حساب ذخیره ارزی مطرح شد، مرکز پژوهش‌های مجلس، آن را واجد ایراد حقوقی دانست. چنانکه احمد توکلی با انتقاد از مصوبات بی‌چون و چرای مجلس برای برداشت از حساب ذخیره ارزی، موجودی آن را با احتساب تعهدات و برداشت‌های گشایش اعتبار شده منفی ۴ میلیارد دلار خواند. چه همواره تعهدات معوقی هم در مورد حساب وجود دارد. اما اعتراضاتی مانند نظرات احمد توکلی هم راه به جایی نبرد چه مجموعه طرح‌ها و لوایح برداشت از حساب ذخیره ارزی چنان متراکم شدند که رکورد جدیدی برای برداشت از حساب ذخیره ارزی ثبت کردند. رکورد جدید این بود که دولت در ۴ ماه نخست سال ۷/۴ میلیارد دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت کرده است. این میزان برداشت از زمان تاسیس حساب ذخیره ارزی در سال ۷۹ تاکنون بی‌سابقه بوده است. مقایسه رقم برداشتی ۴ ماه اول سال در مقایسه با برداشت مدت مشابه سال قبل از رشد ۳۵۵ درصدی خبر می‌داد. مقایسه میزان برداشت صورت گرفته نسبت به ارقام بودجه هم درخور توجه است. برداشت دولت در ۴ ماه نخست نسبت به رقم مصوب بودجه، تحقق ۱۶۴ درصدی را نشان می‌دهد!

شاید سکوت دولت درخصوص حساب ذخیره ارزی ناشی از همین ارقام نامیمون بوده است. در عین حال می‌توان گفت، گزارش برداشت‌های بی‌رویه از حساب می‌توانست اندکی از شدت و حدت موج به پا شده برداشت‌ها بکاهد.

■ متمم عمرانی در راه

برداشت از حساب ذخیره ارزی به همین جا ختم نمی‌شود. در کنار لوایح و طرح‌های مصوب یا در دست تصویب، مواردی هم وجود دارد که گرچه هنوز به صورت رسمی مطرح نشده، اما تحقق آنها مسجل شده است، از جمله این موارد می‌شود به متمم بودجه سال ۸۵ اشاره کرد.

فرهاد رهبر رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، از نخستین ماه‌های سال جاری از متمم بودجه عمرانی خبر داد. وی در سخنان خود خاطرنشان کرده بود که در صورت لزوم امکان ارائه متمم بودجه جاری هم وجود دارد. هنوز متمم نخست سازمان یعنی متمم بودجه عمرانی به دولت ارائه نشده است. بنابر اظهارات پیشین مسئولان سازمان، رقم متمم حداقل ۲/۸ میلیارد دلار است که مخالفت و سرسختی برای تصویب آن در مجلس وجود ندارد. اظهارات حدادعادل که درخصوص متمم بودجه عمرانی گواه این مدعا است، «متمم بودجه عمرانی موضوعی بود که خود دولت هنگام تصویب قانون بودجه وعده داده بود. آن موقع نمایندگان گفتند اگر دولت در جذب بودجه مصوب موفق شود، مخالفتی با بررسی متمم ندارند. این یک قرار کلی و عمومی بین ما و دولت بود.»

جذب بودجه عمرانی توسط دولت مستلزم برداشت تمامی ۱۱ میلیارد دلار مصوب بودجه برای طرح‌های عمرانی است که تا پایان شهریورماه صورت می‌گیرد. پس از آن باید رقم متمم را هم به برداشت‌ها افزود.

■ بودجه واردات بنزین

در کنار متمم بودجه عمرانی لایحه دیگری که جسته و گریخته در مورد آن صحبت می‌شود، لایحه برداشت از حساب ذخیره ارزی برای واردات بنزین است. رقم ۲/۵ میلیارد دلاری واردات بنزین تقریباً به اتمام رسیده است و دولت باید به سرعت برای تامین نیاز مردم تصمیم بگیرد. تا هفته گذشته درحالی که گزینه برداشت از حساب ذخیره برای واردات بنزین قوت می‌گرفت، کماکان گزینه جیره‌بندی هم مطرح بود. اما سخنان رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به تمامی شایعات پایان داد «سهمیه‌بندی بنزین تا اطلاع ثانوی از دستور کار دولت خارج شده است.»

بنابراین تنها گزینه پیش‌رو سر زدن به حساب ذخیره ارزی است. حال آنکه بنابر بودجه سال ۸۵ دولت اجازه افزایش قیمت و جیره‌بندی آن را داشت. دولت بنابر قانون بودجه مکلف بود با بهبود وضعیت حمل و نقل و البته واردات ۲/۵ میلیارد دلاری بنزین، مصرف را به گونه‌ای مدیریت کند که نیاز به واردات بیشتر نباشد.

در همین راستا زمانی که مسئولان وزارت نفت از اتمام منابع واردات بنزین تا پایان مردادماه خبر دادند، برخی نمایندگان مجلس موضع گرفتند که مجلس دیگر نباید به سخنان دولت درخصوص مسئله بنزین گوش فرا دهد. همین عده البته ایراد می‌گرفتند که نباید دو نرخی بودن بنزین در دستور کار باشد و تنها راه پیش روی دولت را جیره‌بندی می‌دیدند. شاید به همین دلیل وزارت نفت گزینه‌های متعددی برای مسئله بنزین به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ارائه کرد.

■ بازگشت به ماده محذوف برنامه چهارم

مسئله مصرف بی‌رویه و واردات بنزین- که قیمت جهانی آن مرتب در حال افزایش است- ریشه در قیمت‌گذاری و نظام یارانه انرژی دارد. اولین بار قیمت‌گذاری حامل‌های انرژی در سال ۷۰ در مجلس مطرح شد. در برنامه دوم بحث شد که موقتاً قیمت‌ها واقعی شوند و یا به صورت تدریجی این مهم، محقق شود. در آن زمان عسگراولادی رئیس کمیسیون تلفیق مجلس بود و نهایتاً تصمیم آن شد که قیمت‌ها سالانه ۲۰ درصد رشد کند. پس از آن در برنامه سوم به جای پیشرفت و حرکت سریع‌تر برای واقعی کردن قیمت‌ها و هدفمند کردن یارانه انرژی، قدمی به عقب برداشته شد.

بنابر نظر مجلس و قانون مصوب، قیمت بنزین سالانه ۱۰ درصد رشد کرد. اما در برنامه چهارم به دنبال یافتن علاجی برای مسئله بنزین، ماده‌ای در لایحه برنامه چهارم گنجانده شد که همزمان افزایش قیمت و البته بهبود حمل و نقل عمومی را مدنظر داشت. متاسفانه ماده مترقی برنامه چهارم به کلی از برنامه حذف شد و به جای آن تثبیت قیمت‌های حامل‌های انرژی پیش روی کشور قرار گرفت که هزینه سنگینی را به ایران تحمیل کرد.

به طوری که فرهاد رهبر رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی هم صراحتاً اعلام کرده «در حال حاضر حدود ۳۰ تا ۴۰ میلیارد دلار از محل یارانه بنزین به دولت زیان وارد می‌شود.» وی راه‌هایی را به عنوان زمینه‌سازی واقعی شدن قیمت عنوان کرده که بیش از هر چیزی ماده محذوف برنامه چهارم را به خاطر می‌آورد. رهبر گفته: «زمانی که وضع حمل و نقل در کشور سامان نگرفته باشد، سهمیه‌بندی بنزین اجرا نخواهد شد. بهبود وضعیت حمل و نقل عمومی در دو مرحله شامل مرحله کوتاه‌مدت و بلندمدت انجام می‌شود که در کوتاه‌مدت طرح‌هایی نظیر گازسوز کردن خودروها، تعویض خودروهای فرسوده و افزایش تعداد اتوبوس‌های شهری در دستور کار دولت است.» در ماده سه محذوف برنامه هم چنین مواردی بود. شاید در همان زمان دولت می‌توانست به جای حذف کامل آن ماده، آن را اصلاح کند. به هر حال با توجه به درخواست اخیر نایب رئیس مجلس مبنی بر ارائه متمم برنامه چهارم از سوی دولت شاید امکان احیای این ماده نیز فراهم باشد. در صورت احیای این ماده، برنامه مشخصی پیش روی دولت قرار می‌گیرد که امکان بهبود وضعیت مصرف را فراهم می‌آورد.

خلاصه گزارش

۱- امسال براساس مصوبه دولت در اواسط بهار، ۱۰ ماه اول سال هر ماه یک دهم کل درآمد منابع نفتی نصیب خزانه است و مابقی به حساب ذخیره ارزی می‌رود.

۲- امسال براساس مصوبه بودجه باید ۲۱/۶ میلیارد دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت شود.

۳- این که دولت در ۴ ماه نخست سال ۷/۴ میلیارد دلار از حساب ذخیره ارزی برداشت کرده رکورد جدیدی بوده است.

۴- سخنان رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به تمامی شایعات پایان داده «سهمیه‌بندی بنزین تا اطلاع ثانوی از دستور کار دولت خارج شده است».

از سمت راست فرهاد رهبر رئیس و علی طیب نیا معاون اقتصادی سازمان مدیریت و برنامه ریزی

تفسیر اقتصادی

بار دیگر «آموزش و اشتغال»

دکتر علی آهون‌منش*

روزنامه وزین شرق در شماره ۸۲۴ مورخه ۸۵/۵/۱۱ از قول معاون محترم برنامه‌ریزی منابع انسانی و سیاستگزاری اشتغال وزارت کار و امور اجتماعی تیتر زده بود که «۷۶ درصد فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها نمی‌توانند مستقیماً وارد بازار کار شوند» و دلیل آن را «نداشتن مهارت لازم» برای حضور در بازار کار دانسته بود. سئوال مهمی که پاسخ نفرموده بودند این بود که اگر این فارغ‌التحصیلان از مهارت لازم برخوردار می‌بودند، آیا برای آنان کار وجود می‌داشت؟ قطعاً پاسخ این سئوال نمی‌تواند مثبت باشد. معاون محترم وزیر کار از آماده شدن «طرح کارورزی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی» در دبیرخانه شورای عالی اشتغال با همکاری وزارتخانه‌های کار و امور اجتماعی، صنایع، جهاد کشاورزی، تعاون و سایر دستگاههای ذی‌ربط نیز خبر داده بودند. مشکل «اشتغال فارغ‌التحصیلان» فقط محدود به بوروکراسی شدید و کاغذبازی سیستم‌های اداری و عدم هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط نمی‌شود. اینکه برای سال ۸۵-۸۴، از رقم ۲۵۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات بانکی فقط یک سوم آن به شبکه بانکی ارائه شده و از ۲۰۰ هزار طرح آماده شده، فقط ۳۰ هزار طرح آماده قرارداد است (دقت بفرمایید که آماده بودن قرارداد به معنای عقد قرارداد نیست زیرا بانک‌ها برای پرداخت تسهیلات، ضمانت‌های محکمی می‌خواهند که تامین آن از عهده فارغ‌التحصیلان خارج است) فقط بخشی از ناکارایی سیستم طراحی شده برای کمک به اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است و نشان می‌دهد که حتی با تعویض روسای بانک‌های کشور، باز هم مشکل به قوت اولیه باقی مانده است.

ادامه در صفحه ۱۲